

Maria Lagerborg

Örnsköldsviks Museum & Konsthall, till 12 september

Samma dag som jag är på väg mot Maria Lagerborgs utställning i Örnsköldsviks konsthall hör jag ett avsnitt av kulturradions serie om avgörande ögonblick under 1900-talets kulturella historia. Man talar om Spice Girls, som betydde mycket för uppväxande flickor under några år på 90-talet och som nu uppvärderas. Prinsessan Tuvstarr i den svenska sagan från 1913 har sannolikt haft avgörande betydelse för generationer av uppväxande flickor, säkert också för män med dragning till ljushyllta flickkroppar. Hon har följdriktigt blivit använd i miljöpropaganda och utnyttjad i reklam för hårshampo. Genom John Bauers bilder av den nakna prinsessan i sällskap med älgen Skutt är hon stoff för både genus- och medievetenskap, feminism, och bildkonst. Gissningsvis den flicka som haft mest inflytande i svensk populär kultur före Pippi Långstrumps ankomst.

I båda fallen sitter mycket av deras kännetecken och kraft i håret. Prinsessan Rapunzel är en besläktad sagofigur som åtminstone fick mig att rita långa flätor i barndomens ritblock. Maria Lagerborg hade själv som barn ännu längre hår än hon har idag. Men det var först nyligen hon gav sig i kast med bilden av den aristokratiska skogsvarelsen Tuvstarr och frammanade hennes konturer, hårslingor och spegelbild i ett träsnitt. Det fysiskt krävande och tidsödande arbetet utlöste reflektioner. Både kring träsnittets fysiska karaktär och Tuvstarrs egentliga natur under håret och den nedslagna blicken. Lagerborgs version av Tuvstarrs öde tar därför en annan vändning än sagans. I överföringen till träsnitt har den väna prinsessan förbundits med hittills slumrande krafter. Lagerborgs bilder tillerkänner henne både temperament och oanad kapacitet, en kvinnlig figur som inte bara kastar med sitt hårsvall utan också hanterar yxa och såg och som handlingskraftigt gör upp eld där hon ska tillbringa sin tid vid tjärnen.

Lika mycket som Lagerborgs bildframställning handlar om Tuvstarrs dolda men kraftfulla temperament handlar utställningen om det muskelkrävande träsnittet och de inneboende skönhetsvärden som finns i den skurna stocken även när den inte blir till bild. Lagerborg laborerar med teknikens alla faser. I de stillsamma inledande bilderna "Besök hos naturen, sovrum" och "Besök hos naturen, sover" är träsnitt och kopparstick bara tekniker som gett vackra bildavtryck. Därefter redovisas de flisor och spån som rykt kring konstnären medan hon skurit bilder av prinsessan, dennas lägereld och den avverkning och det hygge som, inte oväntat, blir effekten av hennes skogliga äventyr och aktiviteter.

De skurna stockarna övergår därefter till att bli möbler på ben och en serie spegelramar.

De utskurna bilderna inramar spelplatser för den optiska 1800-talsleksaken Phenaskistoscop som Lagerborg återupplivar med några skogsmotiv, älg, såg och en simmerska, som blir rörliga när man sätter snurr på de skurna originalstockarna. Den allra vackraste inramningen, "Verktyg", har ännu inte blivit en tryckt bild. Men den granomgårdade spegelytan i dess centrum förblir en metafor för skogens tjärn där var och en, äkta prinsessa eller ej, kan spegla sig och begrunda sin belägenhet.

I utställningen visar Lagerborg mer av sin förmåga att sätta välbekanta figurer i omlopp i grafiska bilder och animationer. Med precision, humor och skarpsinne bryter hon med det invanda och förutsägbara. I museets cafédel kan man följa den omhuldade svenska kanelbullens rymmen i Härnösand och få sig ett gott skratt. Men jag återvänder till den väl disponerade konsthallen där Lagerborgs verk, i alla avseenden baserade på skogsråvara, har hamnat på rätt plats. Naturligtvis är det berättigat att hon nyligen utsetts till en av fyra svenska konstnärer i en turnerande nordisk grafikutställning arrangerad av det isländska grafiska sällskapet GRAN med början i oktober.

Text och foto: Margareta Klingberg

Volym 2015-07-22